

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตทั้งด้านความก้าวหน้าของความรู้ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากสภาพปัญหาในวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น การศึกษาจัดเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม การทำให้บุคคลในชาติมีคุณภาพโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการช่วยสร้างความรู้ ความคิด ทักษะและเจตคติที่ดีในการใช้ชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น การศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาตนเอง และการพัฒนาประเทศ และปัจจัยสำคัญที่สามารถเผชิญการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าวได้แก่คุณภาพของคน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั้น เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งต้องเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ทำให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาเต็มที่ รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการแก้ปัญหา รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (ไพศาล แสนบุญเรือง, 2549 : 1)

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาของชาติให้มีคุณภาพสูงขึ้น ในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาประกอบด้วยภารกิจ 4 ด้าน คือ 1) ด้านบริหารวิชาการ 2) ด้านบริหารบุคลากร 3) ด้านบริหารงบประมาณ 4) ด้านบริหารทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 74) ดังนั้นการบริหารงานในสถานศึกษาจึงมีเป้าหมายที่มุ่งปลูกฝัง อบรม พัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือมีการพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เติบโตขึ้นเป็นประชาชนที่มีคุณภาพสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 4)

โรงเรียนเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้บริหารโดยผู้บริหารสถานศึกษา กำกับโดยคณะกรรมการสถานศึกษา สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการเรียนการสอนให้กับประชากรในวัยเรียนทุกคนอย่างทั่วถึง โดยจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล จนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และรับเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติ มีระบบการประกันคุณภาพ มีการให้บริการด้าน

การเรียนการสอนที่มีคุณภาพ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความสำนึกในความเป็นไทย สามารถสืบทอดมรดกวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้บริหารยุคใหม่ เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการบริหาร และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมีอาชีพ มีความเป็นผู้นำ โอกาสที่จะประสบความสำเร็จก็สูงขึ้น การบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันมีองค์ประกอบหลายอย่างที่จะช่วยให้องค์กรหรือสถานศึกษาอยู่ได้อย่างมั่นคง มีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่เป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้บริหารมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จขององค์กร หรืออาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนดีมีคุณภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับพิศวาท ศรีเสน (2551 : 45) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารคือบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาไม่ว่าสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กร นอกจากนี้ ฮอลลิงเจอร์และเมอร์ฟี (Hallinger and Murphy, 1986 อ้างถึงใน วิรัตน์ มะโนวัฒนา, 2548 : 3) ได้กล่าวไว้ว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนยังขึ้นอยู่กับพฤติกรรมและการแก้ปัญหาความขัดแย้งและพฤติกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร

การดำเนินงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลได้มากน้อยเพียงไรนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการศึกษา การพัฒนางานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาในฐานะผู้บังคับบัญชาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องอาศัยการสนับสนุนส่งเสริมด้วยระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ใช้ภาวะผู้นำในการบริหารงานโดยเน้นความสำเร็จของการสร้างงาน สร้างคนให้ผู้ร่วมงานมีโอกาใช้ความสามารถของตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลายที่ตอบสนองต่อความสามารถ และข้อจำกัดของผู้ร่วมงานอย่างแท้จริงและเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 13) ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 53) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษานั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นแกนหลักในการบริหารและดำเนินการร่วมกับแกนนำอื่น ๆ เพื่อผลักดัน ส่งเสริม สนับสนุน และประสานให้บุคลากรภายในสถานศึกษาและบุคลากรภายนอกอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาระบบประเมินตนเองของสถานศึกษาให้ผสมผสานกับการวางแผน การดำเนินงาน และการปรับปรุงเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้เป็นระบบครบวงจร รวมทั้งกำกับดูแลรับผิดชอบภารกิจต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้มีการดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของวันทนา เมืองจันทร์ (2543

อ้างถึงใน อารีย์ วรวงษ์, 2548 : 2) ที่ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการบริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่โดยตรงในการจัดให้สถานศึกษามีปรัชญา และเป้าหมายของสถานศึกษา กำหนดยุทธวิธี และวิธีการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการชี้นำแนวทางการทำงาน พร้อมทั้งรับผิดชอบต่อผลทั้งโดยตรงและทางอ้อมที่จะบังเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด และมีอิทธิพลต่อบรรยากาศในการทำงาน ส่งผลให้สถานศึกษาบรรลุความสำเร็จทั้งด้านคุณภาพและด้านปริมาณ ซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จของผู้บริหาร คือ การใช้ภาวะผู้นำที่เกิดจากนำความรู้ ความสามารถในการบริหารมาดำเนินการจนเกิดประสิทธิผล

ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรอย่างมากทั้งในแง่การสร้างพฤติกรรมและควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของสถานศึกษา ด้วยภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการเข้าไปมีอิทธิพลเหนือการทำงานของกลุ่ม ภายใต้สถานการณ์และช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานใช้ความพยายามทำงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำย่อมนำมาซึ่งคุณค่าและผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มและสถานศึกษา การเป็นผู้นำจึงเป็นศิลปะของการที่จะมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น เพื่อให้บุคคลนั้นเกิดการยอมรับ เชื่อมั่น และเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้นำ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ (พรนพ พุกกะพันธ์, 2544 : 19) ซึ่งสอดคล้องกับ จันทราณี สงวนนาม (2546 : 13) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริหารให้ทันสมัย มีการปฏิบัติงานในลักษณะของการปฏิบัติที่อาศัยความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ของแต่ละคนที่จะต้องทำงานให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการทำงานเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้นำกับผู้ตาม เสริมสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ร่วมงานจนก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึก และค่านิยมที่ดีต่อผู้ร่วมงานด้วยกัน ต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงาน จากลักษณะที่แต่เดิมทำงานในเชิงรับ ให้กลายมาเป็นเชิงรุกให้มากขึ้น ต้องมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่ดีในเชิงการบริหาร ผู้บริหารต้องอาศัยภาวะผู้นำมาช่วยเสริมสร้างให้เกิดแรงบันดาลใจ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความร่วมมือในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานในฐานะผู้บังคับบัญชา และเป็นผู้มีภาวะผู้นำในการบริหารงาน โดยการบริหารงานในสถานศึกษาของผู้บริหารมีแนวทางที่หลากหลาย มีทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ เพราะผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาด้านบริหารโดยตรงแต่ได้รับแต่งตั้งให้ได้รับตำแหน่งโดยสอบคัดเลือกจากผู้ปฏิบัติการสอน และมุ่งบริหารงานตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพียงอย่างเดียวซึ่งไม่เพียงพอที่จะทำให้สถานศึกษาไปสู่เป้าหมายได้ และผู้บริหารแต่ละคนยังมีความแตกต่าง

ในเรื่องคุณลักษณะส่วนตัว เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ค่านิยมและพื้นฐานความคิด ดังนั้นในการบริหารงานจะพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการกระทำหรือแนวทางไปสู่เป้าหมายอย่างหลากหลาย มีหลายแนวทางที่สามารถเดินไปถึงเป้าหมายหรือเรียกว่ามีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็มีหลายแนวทางที่ไปไม่ถึงเป้าหมายความสำเร็จของผู้บริหารสถานศึกษา องค์ประกอบสำคัญที่สร้างความสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหารประการหนึ่ง คือ ภาวะผู้นำ ซึ่งเกิดจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษานำความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มุ่งไปสู่ทิศทางที่ชัดเจนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ประสิทธิผลของสถานศึกษา ถือได้ว่าเป็นผลแห่งความสำเร็จและความมีประสิทธิภาพของสถานศึกษาเป็นผลที่สืบเนื่องจากการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้นำที่มีความสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาสถานศึกษาจนบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ดังนั้น สถานศึกษาที่มีประสิทธิผลหรือที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหาร ต้องอาศัยบรรยากาศแห่งการยอมรับนับถือ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ต้องอาศัยความทุ่มเทพยายามในทุกด้านจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ต้องอาศัยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต้องอาศัยเป้าหมายที่ชัดเจนและท้าทาย ต้องอาศัยทรัพยากรที่เพียงพอและมีคุณภาพ ต้องอาศัยความมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร จัดการเรียนการสอน เทคโนโลยี และหลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นทิศทางของการพัฒนาที่ถูกต้องอันเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้บริหาร (วิจารณ์สารัตนะ, 2545 : 38) และการที่สังคมเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันทางด้านสังคม สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนปรัชญาของสถานศึกษา และการสร้างความสัมพันธ์ที่กระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแต่เป้าหมายที่สำคัญก็คือ ความสำเร็จในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คุณภาพของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาออกมานั้นสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้หรือไม่ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมให้ประสบความสำเร็จหรือไม่ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่าสถานศึกษามีประสิทธิผล

ในปีการศึกษา 2553 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ได้สรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษาพบว่า โรงเรียนสามารถผ่านเกณฑ์ประเมิน มาตรฐานตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ทำได้ต่ำกว่าเป้าหมาย 10 % โรงเรียนสามารถผ่านเกณฑ์ประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ทำได้ต่ำกว่าเป้าหมาย 10 % นักเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทำได้ต่ำกว่าเป้าหมาย 2.32 % นักเรียนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีความรู้และมีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ทำได้ต่ำกว่าเป้าหมาย 10 %

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาต่อภารกิจหลักในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ซึ่งจะส่งผลให้สถานศึกษามีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาได้นำข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลของสถานศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำให้เหมาะสมในการบริหารงานภายในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้สนับสนุนการศึกษานำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาคุณภาพในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 อยู่ในระดับใด
2. ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 อยู่ในระดับใด
3. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านใดบ้างที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1

สมมุติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้านส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวนทั้งสิ้น 856 คน จากจำนวนโรงเรียน 104 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวนทั้งสิ้น 265 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

2.1.1 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

2.1.2 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ

2.1.3 ด้านการกระตุ้นทางปัญญา

2.1.4 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

2.2 ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพของสถานศึกษา

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 มีการบริหารจัดการในสถานศึกษาที่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ตามให้สูงขึ้น โดยการยกระดับของคุณธรรมจริยธรรม และแรงจูงใจของผู้ตามมาสู่อุดมการณ์และค่านิยมทางศีลธรรมที่ดีงาม ส่งผลให้ผู้ตามเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ได้ผลมากกว่าความคาดหวังเดิมที่กำหนด ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 3) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และ 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

1.1 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารสร้างความเชื่อมั่นในการทำงานจนเป็นที่ยอมรับของร่วมงาน ทำให้ร่วมงานมีความเต็มใจและภาคภูมิใจเมื่อได้ร่วมงาน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมาย ให้ความสำคัญต่อการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำงาน โดยมีหลักเกณฑ์การทำงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ สามารถถ่ายทอดเรื่องค่านิยมในอนาคตแก่ร่วมงานได้ และเป็นผู้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม

1.2 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาประพฤติในทางที่จูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจ โดยการสร้างแรงจูงใจภายในของร่วมงานให้เห็นคุณค่าความสามารถของตนเอง ให้ความสำคัญต่อการกิจร่วมกัน โดยผู้บริหารแสดงออกถึงความกระตือรือร้นต่อการกิจที่ต้องทำ ให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกันว่าสามารถช่วยให้เอาชนะปัญหาต่าง ๆ ได้ ผู้บริหารถ่ายทอดถึงสิ่งที่จะทำให้ร่วมงานอุทิศตนตามภารกิจของโรงเรียนมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวตน มีการสร้างเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวกให้แก่ร่วมงาน ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในอนาคตอย่างชัดเจน มีความมั่นใจและความตั้งใจแน่วแน่ที่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้

1.3 การกระตุ้นทางปัญญา หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาของโรงเรียน กระตุ้นให้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาในหลายแง่มุม มีการส่งเสริมให้ร่วมงานให้ข้อมูลสารสนเทศในการแก้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน เสนอแนะวิธีการใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานแก่ร่วมงานเพื่อให้ร่วมงานเกิดความสนใจในการทำงาน และเปิดโอกาสให้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นและเหตุผลของตนเองอย่างอิสระ ปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหาใหม่ ๆ และสนับสนุนร่วมงานให้คิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมาแล้วด้วยวิธีการใหม่ ๆ โดยผู้บริหารสร้างความเชื่อมั่นให้ร่วมงานเชื่อว่าปัญหาทุกอย่างมีหนทางแก้ไข

1.4 การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อร่วมงานเป็นรายบุคคลในฐานะที่ร่วมงานเป็นสมาชิกของกลุ่ม ปฏิบัติต่อร่วมงานโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งด้านความต้องการและความสามารถจนบรรลุเป้าหมาย มีปฏิสัมพันธ์ต่อร่วมงานอย่างเหมาะสม รับฟังความคิดเห็นของร่วมงานด้วยความสนใจและตั้งใจ ผู้บริหารคอยแนะนำวิธีการทำงานแก่ร่วมงานเป็นรายบุคคล มีการกระตุ้นให้ร่วมงานสนใจในการพัฒนาจุดเด่นของตนเอง มีการส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของร่วมงานโดยการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้งานใหม่ ๆ ผู้บริหารได้รับความเชื่อถือจากร่วมงาน ส่งผลให้งานสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา หมายถึง ความสำเร็จที่เกิดจากความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรีเขต 1 ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จนบรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถในการผลิต

นักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน และ 4) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน

2.1 ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินงานในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม โดยจัดให้มีการประเมินผลนักเรียนก่อนและหลังการจัดกระบวนการเรียนการสอน จัดบรรยากาศภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้รับการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น นักเรียนได้รับรางวัลจากการเข้าร่วมแข่งขันทักษะทางด้านวิชาการ และสอบเข้าเรียนต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

2.2 ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินการให้นักเรียนเป็นคนที่มีคุณลักษณะที่ดีโดยมีความคิดเห็น ความรู้สึกและแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ของสังคมทั้งในด้านการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมอย่างเหมาะสมกับวัย สร้างเสริมความมีวินัยในตนเอง มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ยอมรับและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน มีเจตคติที่ดีต่อการศึกษามุ่งใฝ่เรียนรู้และกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้ เพื่อที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

2.3 ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานในโรงเรียนด้านการเรียนการสอน รวมถึงการปรับหลักสูตร เพื่อให้โรงเรียนก้าวหน้าทันสมัย ทันกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในสังคมปัจจุบัน โดยจัดให้มีการประเมินการใช้หลักสูตร มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สนองตามความต้องการของผู้เรียน มีการนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศทางวิชาการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น ได้รับความร่วมมือจากชุมชน/ท้องถิ่นในการพัฒนาโรงเรียน และเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง/ชุมชน

2.4 ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การปกครองนักเรียน และงานรับผิดชอบอื่น ๆ จนประสบความสำเร็จหรือเป็นไปด้วยดี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโรงเรียนที่วางไว้ โดยผู้บริหารสร้างความร่วมมือกับคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองต่อการร่วมกันแก้ปัญหาการเรียนการสอนและด้านความประพฤติของนักเรียน มีความสามารถในการประสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาทำให้ครูมีความสามัคคีในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน และแก้ปัญหาเร่งด่วน หรือเหตุการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

3. **ผู้บริหารสถานศึกษา** หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1

4. **ครูผู้สอน** หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1

5. **สถานศึกษา** หมายถึง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1

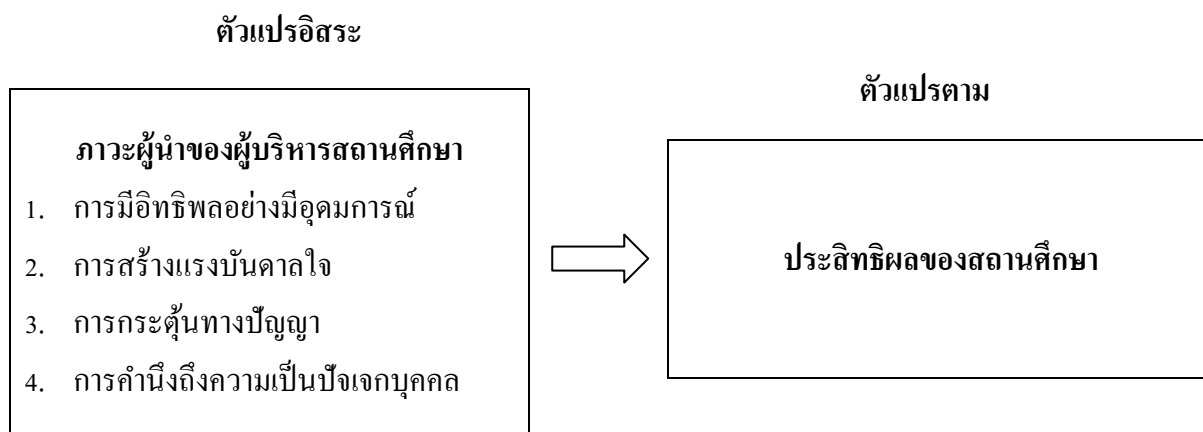
6. **สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1** หมายถึง พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรี ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเพื่อแบ่งอาณาเขตการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ประกอบด้วย 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอเขาย้อย อำเภอบ้านแหลม และอำเภอหนองหญ้าปล้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 โดยศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะการที่ผู้นำหรือผู้บริหารจะให้สถานศึกษามีคุณภาพ และเกิดประสิทธิผลดีนั้นต้องขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารด้วย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยจากครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 โดยสังเคราะห์แนวคิดของเบสและอวอลิโอ (Bass and Avolio, 1994 อ้างถึงใน จีวีวรรณ จันทรเม่ง, 2552 : 37-38) จูดีฟงส์ คล้ายไยทอง (2547 : 31-32) สุพานิ สฤษฏ์วานิช (2549 : 326-327) คูสและโพสเนอร์ (Kouzes and Posner, 1993 : 115) เลทวูดและแจนซี (Leithwood and Jantzi, 1996 อ้างถึงใน อารีย์ กังสานุกุล, 2553 : 34-40) และสตีเฟนส์ พี ร็อบบิ้นส์และแมร์รี่ เคาล์เตอร์ (Stephen P. Robbins and Mary Coulter : 2007 แปลโดย วิรัช สงวนวงศ์วาน, 2551 : 242-243 อ้างถึงใน สุขามนตร์ แยมเจริญกิจ, 2552 : 25) เป็นแนวทางในการวิจัย เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานโดยมุ่งเปลี่ยนแปลงความพยายาม ของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวังปกติ พัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานไปสู่ระดับสูงขึ้นและศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจของสถานศึกษา จูงใจให้ผู้ร่วมงานมองให้ไกลเกินกว่าความสนใจของพวกเขาไปสู่ประโยชน์ของสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 3) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และ 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

ส่วนขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา เป็นการบริหารงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ และบรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษา ส่งผลให้ครูเกิดความพึงพอใจในการทำงาน และทำให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษาของมอทท์ (Mott, 1972 อ้างถึงใน ปาลิกา นิธิประเสริฐกุล, 2547 : 41-44) ประสิทธิผล 4 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาได้ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารให้เหมาะสมในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการบริหารงานสถานศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้สนับสนุนการศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาคุณภาพในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ต่อไป